

Cărțile se scriu în singurătate, însă împotriva ei. (Octavian Paler)

TEZAU

Foaie a Bibliotecii Academiei Române

Pecetea Țării Românești

ANUL II, NR.10

OCTOMBRIE 2021

APARE LUNAR

TUDOR ARGHEZI - NICULAE IORGA a fost unic

pag. 12

DIMITRIE A. STURDZA

CEL MAI GENEROS DONATOR AL BIBLIOTECII ACADEMIEI ROMÂNE

pag. 10-11

IOAN BIANU și concepția sa despre rolul Bibliotecii Academiei în evoluția noastră culturală

pag. 2-3

ISTORIA TRANSILVANIEI MEMORANDUMUL DIN 1892

pag. 8-9

MIRON CRISTEA - primul patriarh al României devenit prim-ministru

pag. 6-7

ALEXANDRU ASACHI

și arta documentaristă românească

pag. 4-5

ȘTEFAN LUCHIAN - FEMEIE CU PĂLĂRIE ROȘIE ȘI VOALETĂ

Ștefan Luchian a fost catalogat drept un mare talent, „un deschizător de drumuri” și creatorul spiritului modern în pictura română. Artistul participă alături de colegii săi și câțiva intelectuali protestatari la organizarea unor societăți „libere de rigorile burgheze”. Vorbind despre desenul lui Luchian, Enescu îl definește perfect: „Desenul lui ni se deslușește limpede, ca liber de accepția tradițională a liniei caligrafice descriptive sau a mijloacelor grafice de sugerare a aparenței lucrurilor. El apare ca o scriitură aptă să transpună și să traducă sentimentele

pe care contemplația lumii vizibile le-a suscitât artistului.” (Th. Enescu, *Prezența lui Luchian*, „România literară”, nr. 10, 12 decembrie 1968). Artistul a excelat în desenul în cărbune, dar mai ales în acuarelă și pastel, care va rămâne unul din mijloacele lui predilecte, căruia a încercat să-i epuizeze toate efectele și să-i îmbogățească gama expresivă prin folosirea unor soluții personale și prin continua preocupare pentru „procedeele tehnice” ca mijloc de reliefare a motivului, ele apărând ca emanații ale subiectului. Ne rămân și câteva schițe cu subiect religios, realizate

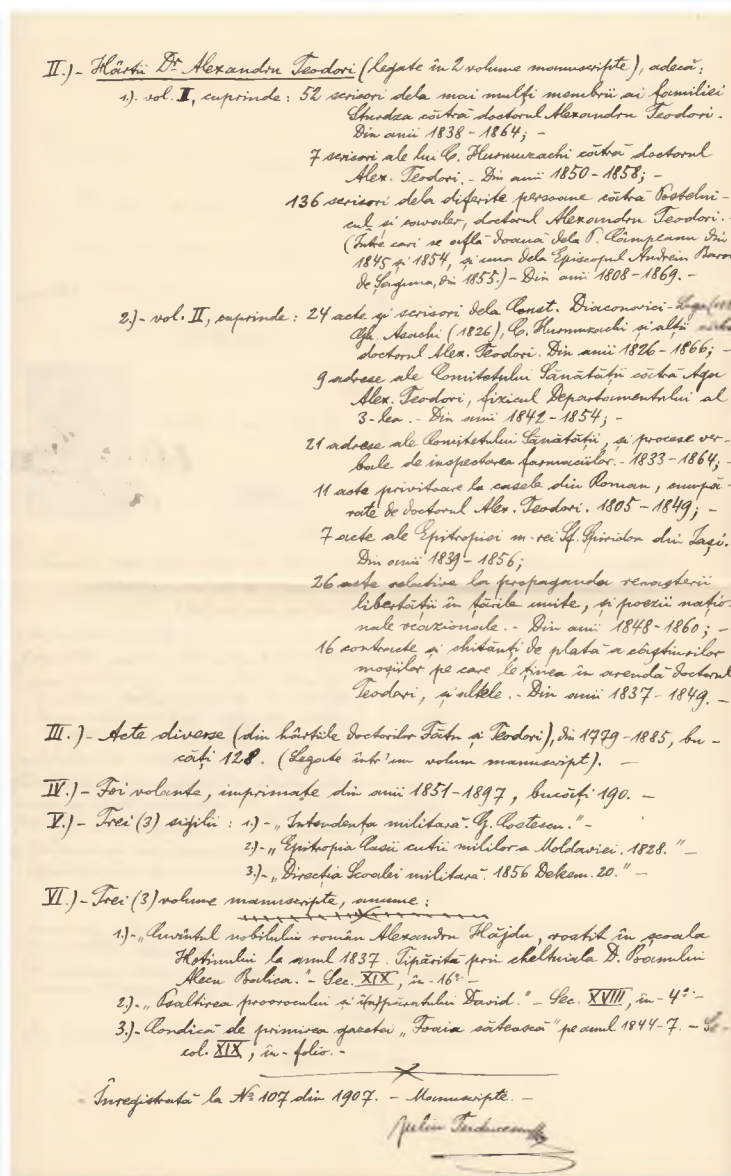
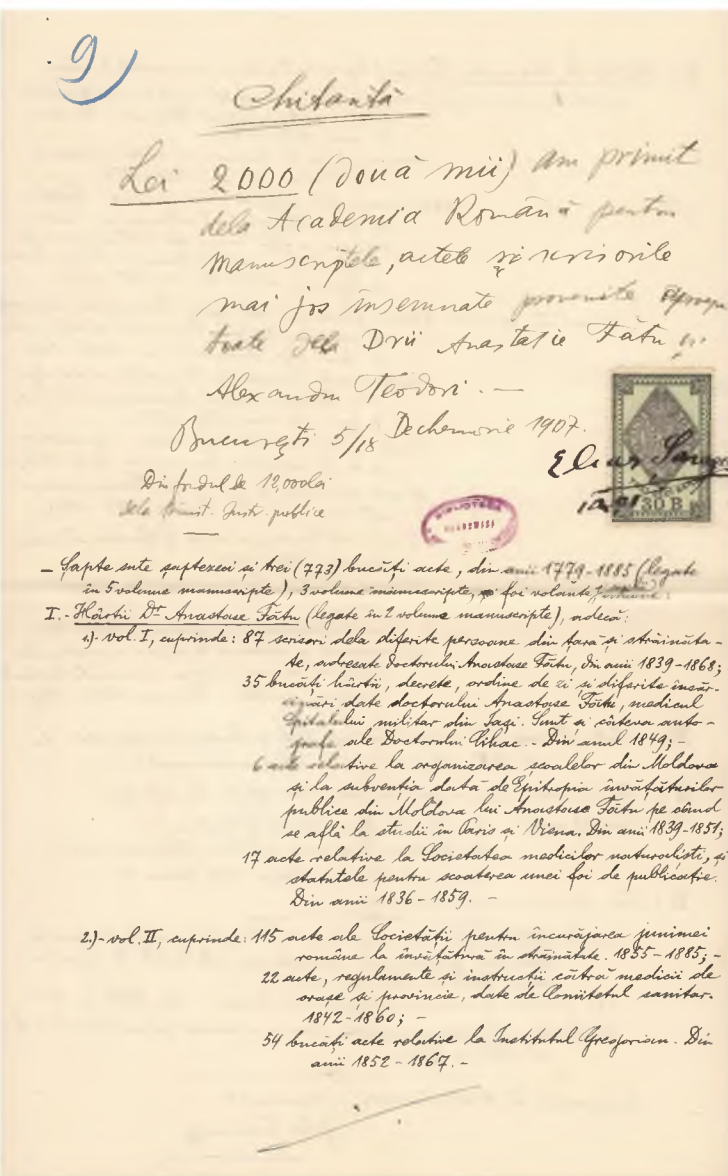
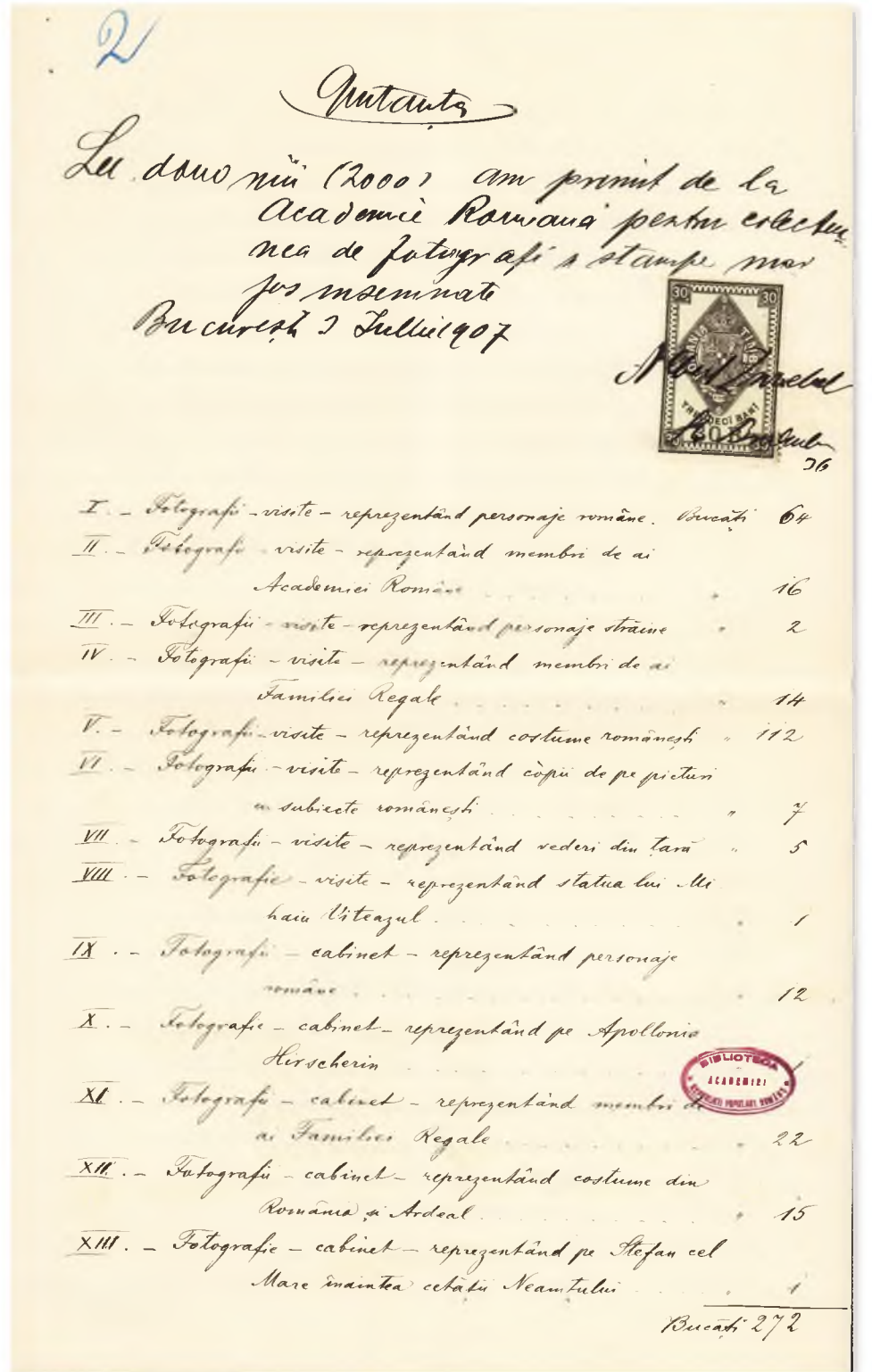
pentru bisericile pe care le-a zugrăvit în Alexandria, la Horezu sau la București. Li se adaugă câteva schițe decorative pentru casele pe care le-a pictat și unde se resimte influența curentelor moderne cu care a intrat în contact în Germania și Franța, portrete de femei, realizate la Paris sau pentru revista „Ileana”, la care a contribuit frecvent, portrete de țărani, dar mai ales memorabilele peisaje și flori, peisaje în care prezența omului lipsește, dar este intuită; florile, cu bogăția lor de culori, delicatețea corolelor și pitorescul vaselor de pământ.

Cătălina Macovei

IOAN BIANU ȘI POLITICA DE ACHIZIȚII A

Ioan Bianu este un reprezentant emblematic al mediului academic românesc, care și-a asumat până la desăvârșire misiunea de bibliotecar, prin mâinile sale trecând sute de mii de volume, manuscrise, stampe și alte tipuri de documente păstrate în prezent pe rafturile Bibliotecii Academiei. În panegiricul rostit în aula Academiei Române, Octavian Goga spunea: „Stăpân și majordom, a petrecut sub aceste ziduri vechi, adunând cărți de azi și de mâine peste o jumătate de secol. Nu există colț pe care să nu-l fi chibzuit, foaie în bibliotecă pe care să nu o fi atins. Numai cine i-a văzut degetele alunecând cu savoare pe pergamentul unui vechi codice al limbii române... numai acela va putea aprecia competența, munca și patima neobositului colecționar al neamului. Sub mâinile lui, dintr-un maldăr de cărți răvășite, după 57 de ani de neîntreruptă priveghere, aproape un milion de volume s-au așezat în rafturile neîncăpătoare ale Academiei”. Cea mai asiduă muncă a lui Ioan Bianu a fost aceea de a aduna în bibliotecă toate tipăriturile trecutului, dar și pe cele recente ale intelectualilor din diferite domenii, în ideea de a constitui un fond național demn de o bibliotecă națională pentru studiu și știință. Prin grija lui Ioan Bianu s-au adunat un număr variat de tipuri de publicații: cărți, manuscrise, periodice, stampe, portrete, documente istorice, care necesitau un sistem de organizare aparte. Astfel, în anul 1901, din inițiativa lui Ioan Bianu și a lui Dimitrie A. Sturdza, Biblioteca Academiei a

crescut cu aproximativ 50.000 de volume, peste alți trei ani biblioteca cuprinzând 100.000 de volume tipărite, pentru ca în zilele noastre, mergând pe linia politicii culturale a lui Ioan Bianu, Biblioteca Academiei Române să ajungă la un fond impunător, comparabil cu cel al marilor biblioteci ale lumii. Entuziasmul de care a dat dovadă Ioan Bianu a generat din start multe inițiative. Unele dintre aceste inițiative ar fi întocmirea în 1884, a primului *Regulament pentru Biblioteca Academiei*, care a definit cadrul organizatoric general al acestei instituții și liniile de perspectivă ale evoluției sale, dar și *Legea Depozitului Legal* (1885). *Regulamentul* prevedea constituirea colecțiilor bibliotecii, organizarea unui sistem de catalogare, impunea normele minimale de catalogare și preciza în mod foarte clar relațiile cu publicul și căile de valorificare a colecțiilor. În anii 1903 și 1905, odată cu creșterea vertiginosă a colecțiilor, a operat marea separare biblioteconomică a cărților de periodice și a adoptat din mers așezarea pe formate. În 1918 a introdus sistemul de clasificare Otto Hardwig, dar nu a ezitat ca, în 1915, să-l înlocuiască cu un alt sistem, cel al clasificării zecimale universale (CZU). O altă inițiativă a lui Ioan Bianu au fost donațiile de carte către unele biblioteci din străinătate, lovite de diferite cataclisme. Alte inițiative îndrăznețe ale lui Bianu sunt cele legate de împrumuturile reciproce de carte, schimburile interbibliotecare cum le numim azi, îmbogățind astfel fondul de carte,

dar în același timp extinzând și aria de penetrare a istoriei culturii și civilizației românești.

Trebuie să amintim că încă de la începutul numirii sale ca bibliotecar al Societății Academice, în 1879, cerea să se prevadă pentru anul viitor „o sumă de cel puțin 15 000 lei pentru achiziții”.

Acest deziderat, împlinit desigur de Academie, a fost urmărit constant de Ioan Bianu în toată perioada în care s-a aflat la conducerea Bibliotecii Academiei.

Putem urmări, spre exemplu, sumele care s-au plătit în 1907, când Ioan Bianu notează :

„Lei 2000 (două mii) am primit de la Academia Română pentru colecțiunea de fotografii și stampe mai jos însemnate. București, 3 iulie 1907”. Din această listă, menționăm: „64 de fotografii visite reprezentând personaje românești, 16 fotografii visite reprezentând membri ai Academiei Române, 14 fotografii visite reprezentând membri ai Familiei Regale, 12 fotografii cabinet reprezentând personaje românești etc.”, un total de 272 de fotografii cumpărate de la anticarul Albert Zwiebel.

Câteva luni mai târziu, Ioan Bianu semnează o nouă chitanță: „Lei 2000 (două mii) am primit de

BIBLIOTECII ACADEMIEI ROMÂNE

la Academia Română pentru manuscrisele, actele și scrisorile mai jos însemnate, provenite aproape toate de la dnii Anastasie Fătu și Alexandru Teodori", cumpărate de la Elias Șaraga din Iași. Era vorba de 773 de documente istorice din anii 1779 - 1885, acte diverse din arhiva Anastasie Fătu și Teodori, 190 de foi volante din anii 1851 - 1897, trei sigilii (Intendența militară G. Costescu, Epitropia Casei milelor Moldova 1828, Direcția Școalei Militare 1858), și trei volume manuscrise (*Cuvântul lui Al. Hăjdu în școala Hotinului* în 1837, *Psaltirea proorocului și împăratului David*, secolul XVIII, o Condică de primirea gazetei *Foaia sătească* pe anul 1844).

Cumpărăturile vor continua, fiind achiziționate atât cărți tipărite, cât și documente istorice, monede, cromolitografii sau manuscrise. În 1908 Ioan Bianu va prezenta Academiei Române un tablou cumulativ cuprinzând sumele cheltuite din fondul alocat de Academie, dar și sumele cheltuite în plus, menționând pentru ce anume. Întâlnim în acest tabel, între altele, medalii de aur, 116 monede Groner, Medalia Matei Basarab, o monedă de la Despot Vodă, un manuscris latin, documente latine de la Brașov, un *Liturghier* slavon cumpărat de la Viena, dar și manuscrise de la Costache Negri și Emil Gârleanu. Se poate observa, în același timp, că sumele cheltuite în plus, sunt aproximativ egale cu sumele primite din partea Academiei, iar ele erau acoperite, de cele mai

multe ori, de către Ministerul Instrucțiunii Publice.

Apariția în 1885 a *Legii Depozitului Legal* devine, prin funcția sa permanentă, una dintre cele mai importante căi de creștere a colecțiilor Bibliotecii Academiei; depozitul legal aducea Bibliotecii, în trei exemplare, cel puțin principal, întreaga producție curentă a tiparului din țară. Din acest motiv, atenția lui Ioan Bianu în ceea ce privea achizițiile a fost orientată în mod special către colecțiile speciale. În același timp, cumpărăturile de diferite materiale științifice au fost în vădit progres și, pe lângă completarea fondului de cărți și periodice străine, achizițiile bibliotecii au fost îndreptate deopotrivă asupra edițiilor de dicționare și enciclopedii, repertorii bibliografice din diverse domenii. Între anii 1884 și 1904, colecțiile Bibliotecii au crescut prin achiziții cu 8 701 volume de cărți și periodice, cu 727 de manuscrise, 15 026 de documente istorice, cu 633 de stampe și portrete, cu 338 de hărți și atlase, cu 2 000 de monede și medalii.

În anul 1905, după 38 de ani de la înființarea Bibliotecii, colecțiile acesteia numărau: 145 000 volume de cărți, 1 500 volume periodice, 4 800 volume de manuscrise, 38 000 de documente istorice, 950 de hărți și atlase, 3 500 de stampe și portrete, 6 000 de monede și medalii. Contribuția pe care Biblioteca Academiei o avea, încă din această perioadă, la dezvoltarea culturii românești, prin numărul și varietatea colecțiilor

I. Date afara de lucrări.

Colonel Jordașescu (3 medalii de aur)	Lei 1.500
Colonel Covatorescu (Monul latin Cantacuzino)	1.000
Șaraga (Moneta Despot)	2.500
Băneasa (Roma)	2.530
Skupiewski (Petrol)	7,53
Torga (Doc. lat. Brașov)	500
Șurdza (Mon. Sigmar)	200
Moșil (Moneta Tulucea)	200
Șurdza (mon. Călărăși)	100
	20
Pisocchi (Galati)	200
Zwibel (licit. Bibl. Popovici)	500
25 Ianuarie 1908	Lei 10.005
Primiti 25 Martie 1908	

II. Cheltuieli peste sumele primite.

Documente Varsovia (15.000)	Lei 187,80
Papirini, Constantinopol (4.000)	1.632,80
Liturghier slavon (Viena)	1.640,53
Portretul cocoanei bătrâne (D. Șurdza)	350,-
Chaland (Tara), proiectii p. Londra	317,35
Șaraga, Acte Bri Teodori, Fătu	600,-
Măla Barciannu (Neagoe Vodă)	1.000,-
Medalia Matei Basarab (Soc. numismatică)	30,-
Sadaqura (Groner)	125,-
Zwibel	490,-
116 monete (Groner)	1.600,-
22 " (Dr. Severeanu)	1.900,-
Documente R. Negri	150,-
Msc. doc. R. Negri	200,-
Apostol slavon (Stropka)	200,75
Msc. Gârleanu	250,-
Sonson Trautmann (Orghidan)	30,-
30 Iunie 1908	Lei 10.474,23
29 April 1908 - Primiti	5.000,-
Rămăși neacoperite	Lei 5.474,23
30 Iunie 1908 Primiti	Lei 15.000,-
din cari p. "Cuvântul lui M. Șaraga"	Lei 8.000
Cartea lui Papahagi "1.500" "9.500,-"	5.500,-
rămăși bune	Lei 25,77

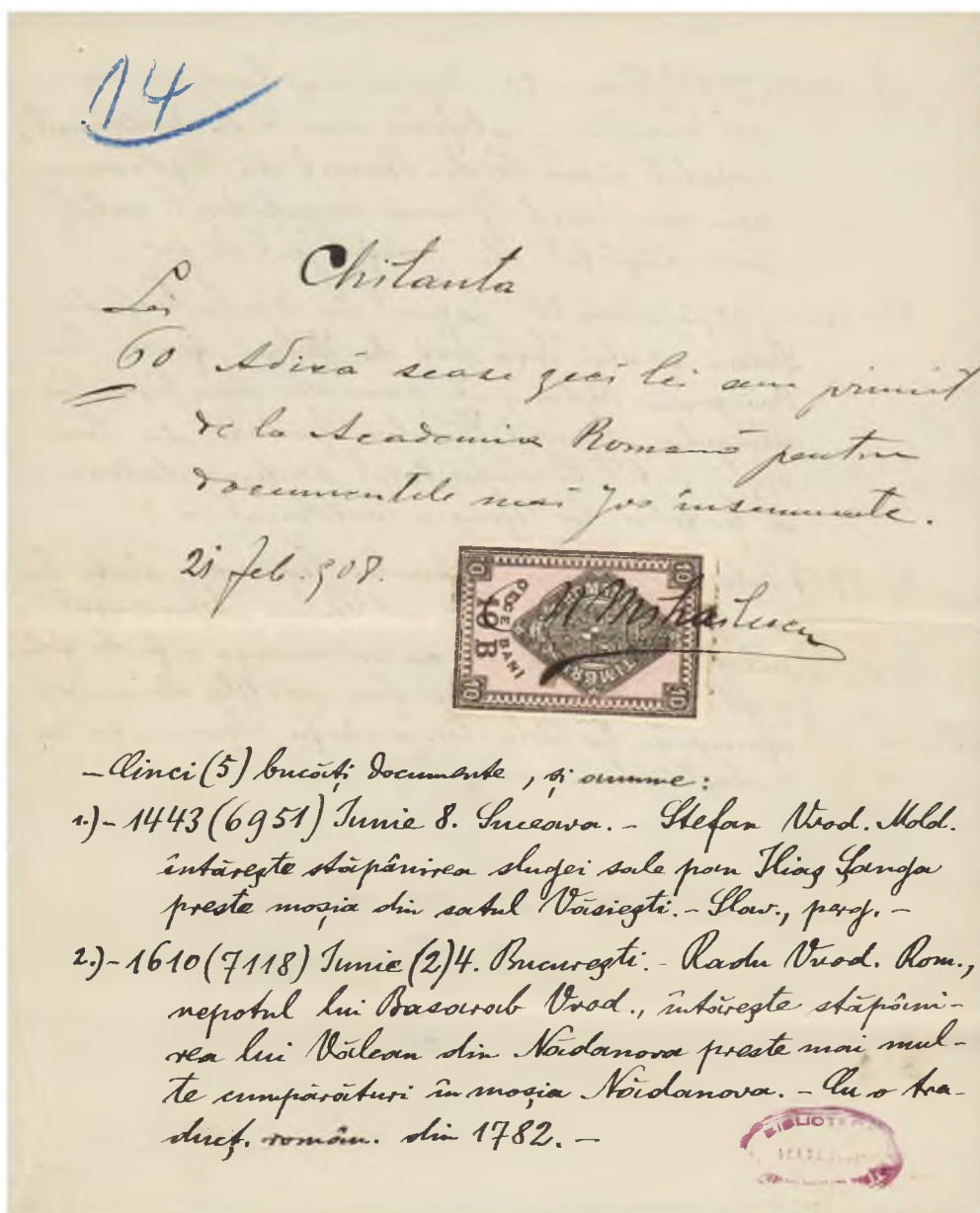
Cumpărături făcute în urmă:

W. Dreta, legături de luc. pentru danezi și Francezi	Lei 266,-
Chaland, 548 sticle de proiectuni - două exemplare	957,90
Capitan Duca, documente	500,-
A. Zwibel, documente și manuscrise	300,-
stampe și fotografii	600,-
desene originale	700,-
Gr. Ventura, sonson Alekandri, Ion Ghica, Kogălniceanu	200,-
	Lei 3.517,90

sale, este deci de necontestat. Ioan Bianu a fost unul dintre filologii ardeleni care s-au impus în spațiul cultural prin diversitatea preocupărilor sale. Activitatea sa publicistică se înscrie în perimetrul istoriei și criticii literare, al folclorului, al bibliografiei și al bibliologiei. Demn de apreciere este și profesorul universitar care a îndrumat cu răbdare și severitate generații de studenți pe căile nebănuite ale literaturii noastre vechi, dar și încercând să argumenteze logic necesitatea aprecierii critice a literaturii moderne. În același timp, s-a implicat în activitatea de dezvoltare a Bibliotecii Academiei Române timp de cincizeci și șase de ani, conducându-i destinele până în ultimele clipe ale vieții sale. Toată activitatea sa de cercetare și analiză atentă a literaturii noastre, coroborată cu permanentele preocupări de creștere a fondului academic de carte se vor sintetiza, dezvăluind o altă latură a personalității sale: aceea de editor. Interesant este faptul că majoritatea cercetărilor au luat în calcul în special activitatea sa

bibliografică, neglijând sau tratând superficial rolul său în cercetarea și editarea literaturii noastre vechi, ilustrând câteva etape esențiale ale procesului de impunere a limbii noastre: *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei sau *Didahille* lui Antim Ivireanu. În plus, sintezele bibliografice susțin în mod coerent acest punct de vedere. Ca principal reprezentant al filologiei românești, Ioan Bianu s-a preocupat de reforma ortografiei limbii române, contribuind la ortografia aprobată de Academia Română în 1904. A promovat cercetarea folclorului inițiind prima serie românească de publicații folclorice și etnografice. Toate recunoașterile și funcțiile pe care le-a deținut de-a lungul vieții cărțurului Ioan Bianu (profesor universitar, membru și președinte al Academiei Române, director al Bibliotecii Academiei Române, deputat în Parlamentul României) au fost puse în umbra titlului de *bibliotecarul Academiei Române*, singurul pe care îl adăuga după semnarea numelui său.

Gabriela Dumitrescu

ALEXANDRU ASACHI ȘI ARTA DOCUMENTARISTĂ

Alexandru Asachi (1820 - 1875?), fiul lui Gheorghe Asachi, a fost un reprezentant de seamă al artei documentariste și militar de carieră. El a studiat arta desenului și tehnica litografiei în timpul studiilor la Academia Mihăileană îndrumat de Iosif Miller.

Încă înainte de a pleca la studii în Italia și Elveția, a colaborat la proiectele litografice ale tatălui său. După încercările din vremea studenției, Alexandru Asachi a debutat în 1841 cu tabloul istoric intitulat *Bătălia de la Baia*, schițat inițial pe verso-ul unei hărți lucrate de Gheorghe Asachi (Dr. C. I. Istrati, *Alexandru Asachi, militar și pictor*, în revista „Ilustrațiunea”, noiembrie, 1915). Urmărind cuprinzătoarea sa activitate, se poate observa că, sub influența lui Gheorghe Asachi și în contextul existenței la Iași a Institutului Tipografic al „Albinei”, Alexandru Asachi a acordat litografiei o atenție specială. Ca litograf, acesta s-a concentrat asupra transpunerii pe piatră a schițelor lui Gh. Asachi sau a propriilor sale idei. În 1854

a început seria planșelor care au readus în atenția publică imaginea Domnitorului Ștefan cel Mare descoperită de Gheorghe Asachi la Mănăstirea Putna și multiplicată prin imprimarea și ciclului de litografii din 1826. Publicarea stampelor independente nu a constituit pentru Alexandru Asachi o preocupare constantă. Proiectele sale, aproape invariabile, au avut în vedere, în afara ilustrării calendarelor și almanahurilor editate în număr considerabil de Institutul „Albinei”, alcătuirea unor albume cu litografii reprezentative pentru istoria și civilizația Moldovei și, mai târziu, a Principatelor Unite. Acest demers, căruia i s-a dedicat peste douăzeci de ani, îl plasează pe autorul lor alături de creatorii marilor colecții de litografii documentare ale Europei, care, desigur, i-au folosit și ca model. Apariția *Albumului Oștirii*, care cuprinde toate uniformele ei, a fost considerat un eveniment demn de luat în seamă și de românii aflați dincolo de Carpați, anunțat de „Vestitorul Românesc” și „Gazeta de Transilvania”. Un

Album al *Oștirii Moldovei*, cu litografii colorate în acuarelă, a fost editat de Institutul „Albinei”, în 1855. Ceea ce caracterizează acest gen al artei documentariste este observația realistă; imaginile de cavaleri și de jandarmi sau de lăncieri, destinate în primul rând militarilor de carieră, au un caracter pur ilustrativ (Adrian Silvan Ionescu, *Uniforme militare ilustrate de Alexandru Asachi*. București, Ed. Vasiliana, 1998). Alexandru Asachi s-a angajat încă de la început în rememorarea anilor de glorie ai trecutului prin reprezentarea marilor figuri ale istoriei sau a modelelor umane anonime, clasate în serii specifice unei societăți apuse, dar exemplare. Înfățișate în peisaje abia sugerate sau în spații anonime a căror tridimensionalitate este subliniată geometric, personajele istorice sunt nominalizate în inscripții bilingve. Seria începe cronologic cu *Locuitorii din Dacia* și continuă cu reprezentări din vremea legendarului Dragoș-Vodă, a lui Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, cu tipuri și costume din secolele al XVIII-lea

și al XIX-lea.

Așa cum recomandă Mihail Kogălniceanu în revista „Dacia Literară” încă din 1840, pentru portretele logofătului Tăutu și al jupânesei sale, a fost luată ca model copia tabloului votiv din Biserica de la Bălinești, reproducere executată de Gheorghe Lemeni. Litografia, în care silueta celor două personaje se decupează monumental, are o variantă semnată în inscripție „A.ASAKI”. Nu este lipsit de interes să adăugăm că Portretele lui Ștefan cel Mare și al Doamnei Voichița au fost lucrate „după originalul din Mănăstirea Putna” (Nicolae Iorga, *Gheorghe Asachi ca tipograf și editor*. București, extras din „Analele Academiei Române”, 1912). Analiza bogatei producții pe care istoria litografiei românești o datorează lui Alexandru Asachi, a cărui operă se regăsește, în mare parte, în colecțiile Bibliotecii Academiei, conduce la descoperirea unui artist care a mănuit cu îndemănare creta și creionul, care a optat intuitiv pentru romantism în substanța ideatică a operei sale.

ȘTEFAN CEL MARE ETIENNE LE GRAND. †. DÔMNA VOICHIȚA † PRINCESSE VOICHIȚA
După originalul din Mănăstirea Putna. 1458. D'après l'original du Monastère Putna.

LE LOGOTHETE JEAN TEUTO ET SA FEMME
d'après la peinture à fresque du 15e siècle dans l'église de Belinesti. en Moldavie.
ЛОГОФЪТЪЛ ІОН ТЕУТО ШІ ПІДПЪННАСА ЛІТІ
д'après о зображеніє а Фреско дін векал ал 15^ї їн Бісеріка Бєлінесці. їн Молдова

Yassy Inst. de L'Abelle 1855.

ROMÂNEASCĂ

CURTEAN † BOYARD
din timpul lui Alecsandru I. 1401.

ARCAȘU † ARCHER
Du temps d'Alexandres I. 1401.

OSTAȘU ROMÂNŪ GUERRIER ROUMAIN
1523.

HATMANUL ARBORE . LE HETMAN ARBORE.
1523.

PANTZIRAPROD | HANTZIR-APROD
soldat d'Etienne le Grand | аялст Стефан чел маре
Yassy Inst. de l'Abeylle 1854.

KAVALIER DE SOROCA
du 19^e siecle
en Moldavie.

КЪЛЪРЕЦЪ МЪРЦИНЕАН
de la Soroca din veacul al 19^e
în Moldova

MIRON CRISTEA - PRIMUL PATRIARH AL

Miron Cristea, pe numele de mirean Elie Cristea, s-a născut la 18 iulie 1868, la Toplița, județul Harghita, părinții săi fiind țărani simpli, pe nume George și Domnița Cristea. În perioada 1879-1883 a absolvit Gimnaziul săsesc din Bistrița, iar între anii 1883-1887 a frecventat Gimnaziul grăniceresc din Năsăud. În anul 1887 a fost admis la Institutul teologic din Sibiu, pe care l-a absolvit în anul 1890 și timp de un an (1890-1891) este învățător și director la Școala confesională românească din Orăștie. În 1891 a trimis o cerere Consistoriului arhidiecezan din Sibiu, prin care solicita o bursă la Universitatea din Cernăuți. A primit aprobarea, prin intermediul fostului său profesor de la Sibiu, Ioan Popescu, însă pentru a studia la Universitatea din Budapesta.

A fost admis, așadar, la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Budapesta, unde obține doctoratul cu o teză despre „Viața și opera lui Eminescu”, în anul 1895. În aceeași perioadă a publicat articole virulente la adresa șovinismului maghiar, apărând drepturile românilor, o atitudine manifestată de altfel și în cadrul Societății studentești „Petru Maior” din Budapesta.

Întors în țară, ocupă postul de secretar la Arhiepiscopia Sibiului (1898 - 1900) și apoi de redactor la „Telegraful Român” (30 ianuarie 1900). La 8 septembrie 1901 devine arhidiacon, iar în anul 1902 asesor la Arhiepiscopia Sibiului, în același an fiind călugărit la mănăstirea Hodoș Bodrog, sub numele de Miron.

La 13 aprilie 1903 devine ieromonah, în anul 1905 este ales președinte al „despărțământului” Sibiu al „Astreii”, iar la 1 iunie 1908 este ridicat la rangul de protosinghel.

La 3 decembrie 1909 este ales episcop al Caransebeșului, fiind înscăunat la 8 mai 1910. Din această poziție, Miron Cristea a susținut puternic învățământul confesional românesc din Banat, opunându-se încercărilor guvernului de la Budapesta de a le desființa. De asemenea, rolul său în înfăptuirea Marii Uniri din anul 1918 este remarcabil, fiind unul dintre cei mai însemnați lideri ai românilor transilvăneni.

Începând cu data de 8 noiembrie 1918, Miron Cristea, în calitate de Episcop de Caransebeș, a hotărât să nu mai fie pomenit în bisericile din eparhia sa numele împăratului Franz Joseph, preoții urmând a

se ruga „pentru înalta noastră ocârmuire națională” și „pentru Marele Sfat al națiunii române”. După citirea *Proclamației de Unire* de la Alba Iulia, Episcopul Miron Cristea a ținut o înflăcărată cuvântare „Măritei Nații Române”, în care afirma: „idealul fiecărui popor ce locuiește pe un teritoriu compact trebuie să fie unitatea sa națională și politică. Am fi niște ignoranți, vrednici de disprețul și râsul lumii, dacă în situația de azi

am avea alte dorințe. Numai din unirea tuturor românilor de pretutindeni vom putea răzbi... Oricât de tare ar fi zidul Carpaților, care, până acum, ne-a despărțit de frații noștri... ceasul deschiderii a sosit. Nu putem și n-avem lipsă să rețezăm Carpații, căci ei sunt și trebuie să rămână și în viitor inima românismului...”

A fost apoi membru al delegației românilor transilvăneni care a prezentat Actul Unirii la București, în 14 decembrie 1918, alături de episcopul unit de Gherla, Iuliu Hossu, ei fiind prezenți la istoricul moment de înmânare către regele Ferdinand a Actului Unirii.

La București, în fața mulțimii adunate lângă statuia lui Mihai Viteazul, Miron Cristea a ținut o înflăcărată cuvântare comunicând întregii mulțimi Hotărârea adoptată la Alba Iulia, la 1 Decembrie 1918: „unirea pe vecie a întregului nostru pământ strămoșesc cu patria mamă, cu scumpa noastră Românie...”

În martie 1919, Miron Cristea organiza, la Sinaia, primul Congres al preoților ortodocși din Transilvania, la care Episcopul Caransebeșului a susținut necesitatea organizării viitoare a Bisericii Ortodoxe Române din Regatul României pe baze unice și pe principiul autonomiei față de stat, cu respectarea prevederilor constituționale.

La 7 iunie 1919 a devenit membru de onoare al Academiei Române, iar la 18 decembrie 1919 a fost ales mitropolit primat al României întregite, fiind înscăunat o zi mai târziu.

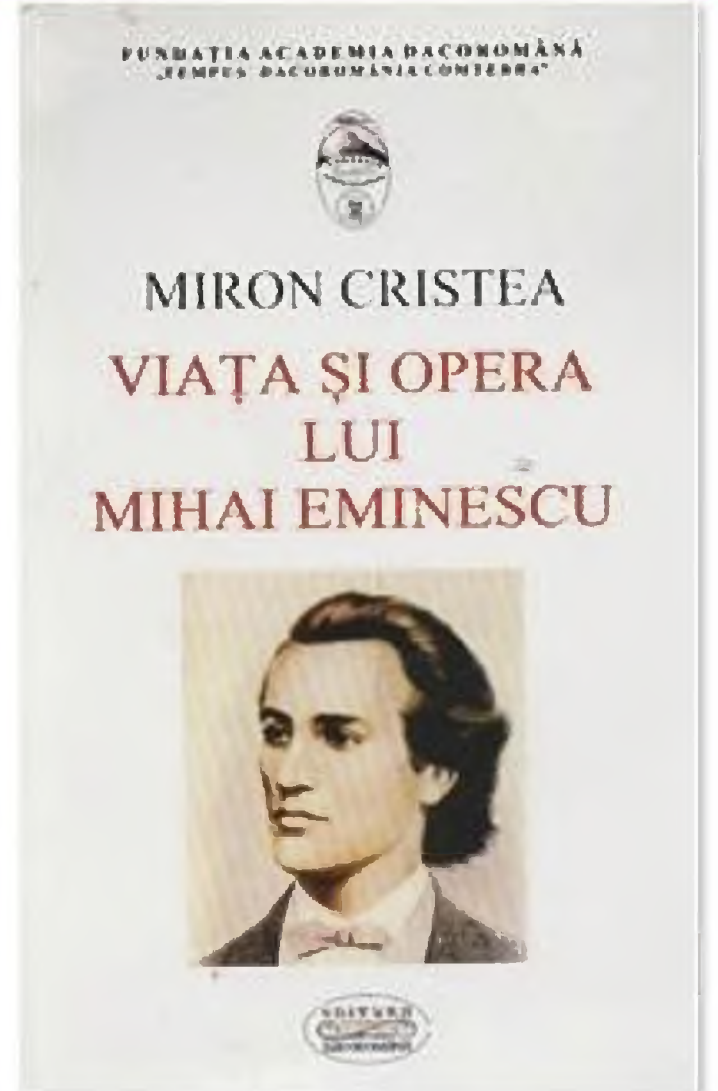
În perioada următoare, sub conducerea sa, s-a realizat unificarea bisericii ortodoxe din noul stat român unit și s-au pus bazele

organizării Bisericii noastre ca Patriarhie, toate în lumina celor discutate la Congresul de la Sinaia.

În anul 1921, a reapărut, sub conducerea sa, revista „Biserica Ortodoxă Română”, în 1922 a înființat Seminarul teologic „Miron

Patriarhul” din Câmpulung pentru orfanii de război, iar în anul 1924 a inițiat apariția revistei „Apostolul”, organ de presă al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

La 4 februarie 1925 devine primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, fiind instalat în noua

Delegații Marii Adunări Naționale din Alba-Iulia: PS Episcop Miron Cristea, PS Episcop Iuliu Hossu, Alexandru Vaida-Voevod și Vasile Goldiș.

ROMÂNIEI DEVENIT PRIM-MINISTRU

demnitate la 1 noiembrie 1925, în același an fiind aprobat și statutul de organizare și funcționare al Bisericii Ortodoxe Române. Despre cariera politică a lui Miron Cristea, Patriarh al României, Nicolae Iorga, scria într-un articol publicat pe 18 februarie sub titlul „Sub cârjă”, următoarele: „Am stat atâta vreme sub puterea vrăjilor electorale. Am răbdat viața parlamentară ieșită din sila ciomegilor. Am văzut înaintea noastră primejdia unui viitor impus cu revolverul la tâmplă. Am intrat acum sub blânda oblăduire a cârjei, care întrebuintată viteaz, după marile noastre tradiții, cuprinde o taină înaintea căreia armele cad”. În anul 1938, România trăia mari frământări politice interne. A fost momentul în care regele Carol al II-lea a simțit nevoia să facă o schimbare majoră, cauzată și de demisia neașteptată a primului ministru Octavian Goga, care nu a rezistat în fruntea Guvernului decât pentru foarte scurt timp. La 11 februarie 1938, regele Carol al II-lea și-a constituit propriul guvern, avându-l alături pe primul Patriarh al României, Miron Cristea; acesta a condus trei guverne în perioada 11 februarie 1938 - 6 martie 1939. Prima președinție a Consiliului de miniștri a durat între 11 februarie și 29 martie 1938, perioadă în care a elaborat noua „Constituție a României”, intrată în vigoare pe 27 februarie. Această nouă *Constituție* legifera

sfârșitul regimului parlamentar în România și instaura dictatura Carlistă, care a durat până în 1940. Constituția din 1938 avea 100 de articole, grupate în 8 titluri și abroga Constituția din 1923. Cu prilejul promulgării noii Constituții, Miron Cristea spunea în discursul său: „Astăzi, s-a distrus hidra cu 29 de capete electorale, care a învrăjbit, fără folos, pe toți spre paguba țării întregi. Astăzi s-a rupt păienjenişul de pe ochii cetățenilor României întregite, ca să vadă limpede de unde vine mântuirea: de la eroica hotărâre a Majestății Tale și de la înțelegera rosturilor țării și adevăratele ei interese. Astăzi, s-au distrus zarva, certurile, bătăile electorale și chiar onorurile și în locul lor se va întrona liniștea, munca, pacea și unirea, pecetluite pe frățestile îmbrățișări ale poporului, ca în timpurile legendare”. Prezența patriarhului în această funcție a fost mai mult una simbolică, căci, prin această lovitură, regele a reușit să-și instaureze regimul autoritar și să își aroge atribuții executive și legislative sporite, în defavoarea celorlalte instituții ale statului. Din Consiliul de miniștri făceau parte numai apropiați ai regelui și susținători ai noului regim. Patriarhul Miron Cristea s-a stins din viață în Franța, la 6 martie 1939, la vârsta de 71 de ani, când era încă președintele Consiliului de miniștri.

Nina Florentina Cristea

Mitropolitul Miron Cristea prim-ministru , 1938

Generalul Averescu, Mitropolitul Miron Cristea, Const. Argetoianu în 1921

DIN ISTORIA TRANSILVANIEI

Memorandumul din 1892 a reprezentat o petiție semnată de liderii românilor din Transilvania și adresată în 1892 împăratului austro-ungar Franz Joseph. Acesta prezenta consecințele instaurării dualismului austro-ungar și cuprindea principalele revendicări ale românilor transilvăneni, printre care se număra recunoașterea drepturilor politice și confesionale. Totodată, memorandumul se dorea a fi un semn de protest față de politica de maghiarizare practică de autorități împotriva românilor din Ardeal și față de persecuțiile la care erau supuși aceștia, cuprinzând o analiză bine documentată a situației economice, politice, sociale și culturale a românilor transilvăneni de la formarea dualismului austro-ungar în februarie 1867. A fost al treilea moment major de manifestare a ardelenilor față de tendințele evidente de deznaționalizare promovate de autoritățile maghiare, după *Supplex Libellus Valachorum* (1791) și *Pronunciamentul de la Blaj* din mai 1868. *Memorandumul* a marcat apogeul luptei de emancipare a românilor din Transilvania din secolul al XIX-lea, aducând problema românească în conștiința europeană și a pregătit Marea Unire din 1918.

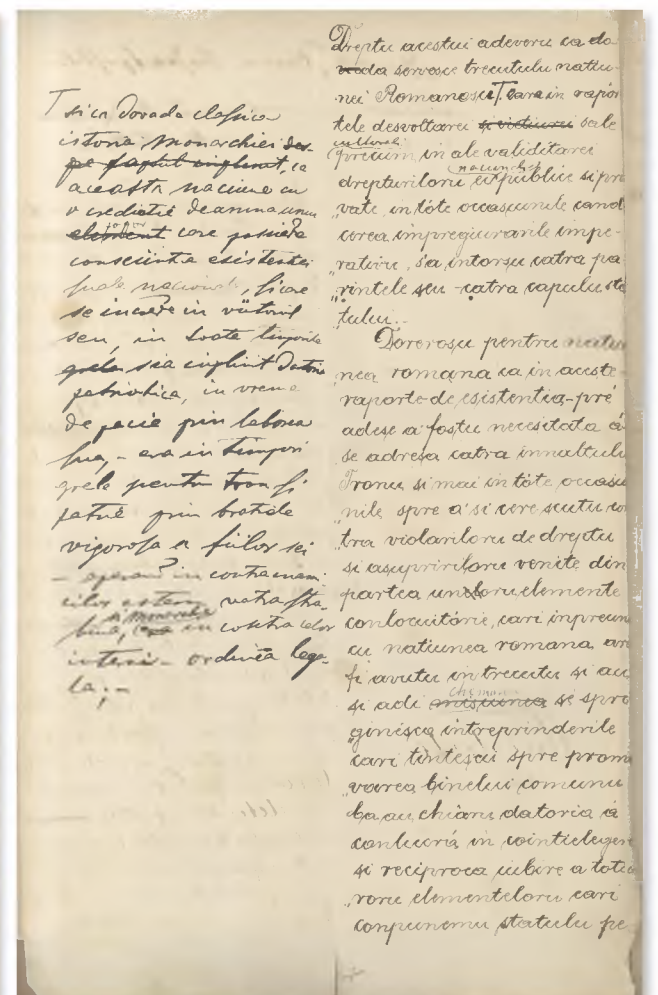
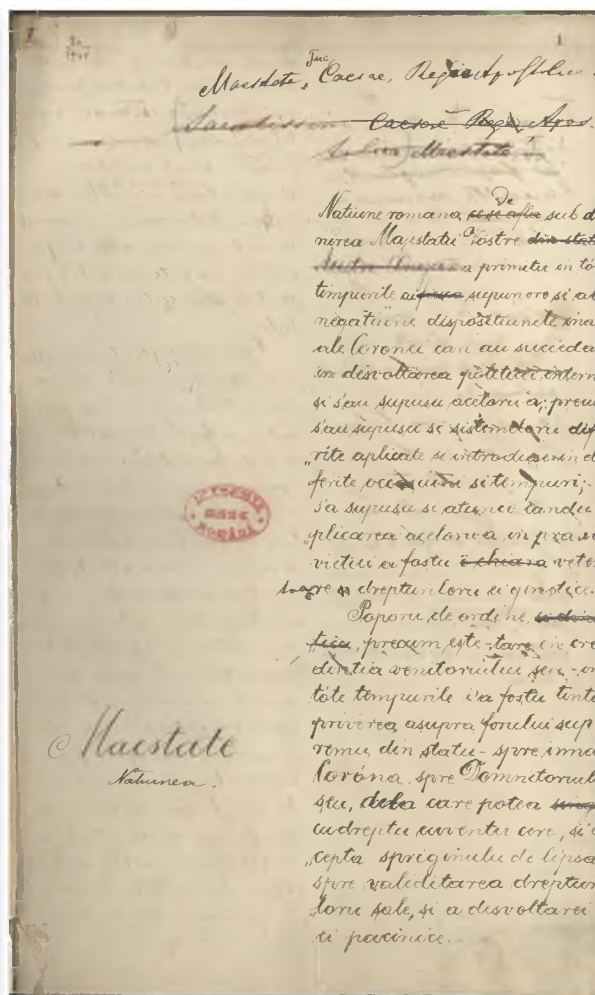
Memorandumul a fost redactat de Iuliu Coroianu și elaborat la Sibiu în prezența lui Ioan Rațiu, președintele PNR, Vasile Lucaciu, Gheorghe Pop de Băsești, Eugen Brote și Septimiu Albini. Textul petiției a fost definitivat la 13 martie, aprobat la 25 martie 1892 și prezentat la Viena pe 28 mai 1892 de o delegație compusă din 300 de reprezentanți ai tuturor stărilor din Transilvania: intelectuali, meseriași, lucrători. La cererea guvernului de la Budapesta, împăratul Franz Joseph nu a dorit să primească delegația,

deși nu cunoștea conținutul memorandumului, apoi l-a trimis autorităților maghiare. Acest fapt a nemulțumit profund pe români, care au considerat că împăratul nu dorește rezolvarea problemelor naționalităților din Imperiu. Autoritățile maghiare au trimis petiția prefectului de la Turda cu specificația de a fi returnat lui Ioan Rațiu. Motivația invocată a fost că Ministerul de Interne nu este dispus a înainta împăratului „memorii ale unor indivizi” pe care nu-i socotește îndreptățit a reprezenta poporul român. *Memorandumul* face o analiză a sistemului legislativ ungar

(legea națiunilor, legea electorală, legile școlare, legea presei etc.), evidențiind faptul că românii erau discriminați, neavând niciun drept politic. Documentul contestă și modul în care s-a instaurat dualismul austro-ungar, fără a se lua în seamă și dorințele românilor majoritari în Transilvania. De asemenea, este combătută declararea statului maghiar ca „stat național”, în care elementul maghiar a avut puterea, în timp ce românii erau supuși unui proces de maghiarizare. Autorii *Memorandumului* subliniază faptul că ei nu și-au propus schimbarea

regimului politic, ci doar îmbunătățirea situației românilor, prin desființarea dualismului austro-ungar și revenirea la autonomia Transilvaniei. *Memorandiștii* au pornit în revendicările lor de la afirmarea drepturilor istorice ale românilor bazate pe importanța lor etnică din Transilvania (aprox. 65% din populația Transilvaniei), numerică (3 milioane de români la totalul de 13 milioane al Regatului Maghiar) și economică (în aproximativ 65% din totalul teritoriului românii stăpâneau proprietate privată, pentru care plăteau dări la stat). Totodată, se

- MEMORANDUMUL DIN 1892

pune accent pe „jertfa de sânge” pe care au dat-o românii pentru apărarea țării, precum și pe aspirațiile culturale.

Prin această petiție s-a criticat foarte aspru sistemul legislativ al Ungariei, în special legea de deznaționalizare și legea electorală, precum și așa-numita „lege pentru egala îndreptățire a naționalităților”, care afirma existența unei singure națiuni, cea maghiară.

Se arată că în cei 25 de ani de dualism, autoritățile maghiare au adus grave prejudicii atât românilor, cât și celorlalte națiuni din Imperiu. În concluzie, memorandumii solicită ca „în formă egală legală și prin concursul factorilor competenți sistemul de guvernare să fie reformat în patria noastră, astfel ca să asigure drepturile odată câștigate și să țină seama de interesele legitime ale tuturor popoarelor care compun statul maghiar”.

Austro-Ungaria este prelungit pe 13 iulie 1892, autoritățile maghiare deschid o acțiune juridică împotriva Comitetului Național Român și a altor fruntași ardeleni în mai 1893, sub acuzația de atentat împotriva statului maghiar.

Procesul Memorandiștilor din Cluj, care a stârnit atenția întregii comunități românești din Transilvania, dar și atenția presei europene, până într-atât încât a fost nevoie de înființarea unui centru de presă în hotelul Biasini de lângă cimitirul central – se consemnează la Cluj prezența jurnaliștilor din Franța și Italia – a început în 7 mai 1894, și s-a încheiat în 27 mai, într-o vreme în care, deși procesul a fost amânat de numeroase ori termenele erau stabilite pentru ziua următoare, față de un proces ce ar fi judecat în zilele noastre, când procesele se amână cu săptămânile sau lunile. Ce s-ar fi întâmplat dacă autoritățile maghiare dădeau curs

cadru acestuia exista un regat al Boemiei, un regat al Ungariei și un principat al Transilvaniei. Românii doreau ca Transilvania să revină la statutul de principat autonom din cadrul Imperiului”. Procesul s-a desfășurat la Cluj, între 25 aprilie și 7 mai 1894 și s-a încheiat cu condamnarea a 14 fruntași memorandumii la o pedeapsă cumulată de 31 de ani și 18 luni de închisoare.

Memorandumul a fost redactat la împlinirea a 25 de ani de la încheierea dualismului din 1867. Nu era motivat de vreo situație politică presantă din momentul respectiv, ci era o continuare a protestelor și memorandumurilor înaintate de românii transilvăneni în această perioadă.

„Românii de la început au fost împotriva încheierii dualismului și pierderii statutului Transilvaniei. Pierderile erau mai mari pentru români și pentru sași, Transilvania

istorică ilustrată a României. București, Ed. Litera, 2018). Acest rezultat a stârnit imediat protestul oamenilor politici din Vechiul Regat, dar și ale unor personalități din străinătate, precum William Gladstone, Georges Clémenceau, Emile Zola, Lev Tolstoi etc. Guvernul maghiar nu și-a revizuit decizia, în pofida tuturor protestelor, iar pe 16 iulie 1894 interzice activitatea P. N. R.

În cele din urmă, cel care îi va grația pe memorandumii la 19 septembrie 1895 va fi însuși împăratul Franz Joseph ca urmare a presiunii imense la care a fost supus din partea opiniei publice, dar și datorită intervenției diplomatice a regelui Carol I pe lângă Curtea de la Viena. Mișcarea memorandumistă a fost cea mai importantă acțiune națională care a pregătit Marea Unire de la 1918. A îndreptat linia tactică a Partidului Național Român spre activismul politic și a întărit

Aperatoarii procesului „Memorandumii.”

Clusiu, 7. Maiu st. n. 1894.

1. Dr. Stefanu C. Popu 2. Dr. Valeriu Branisoe 3. Dr. Georgiu Ilea 4. Mateiu M. Dula 5. Josifu Crisianu 6. Dr. Alesandru L. Hosszu 7. Stefanu Fainor 8. Franciscu Hosszu Longinu 9. Joanu M. Rosiu
 10. Dr. Augustinu Bunea 11. Dr. Aureliu Muresianu 12. Dr. Silviu Moldovanu 13. Dr. Milos Stefanovic 14. Dr. Aureliu Isacu 15. Dr. Emil Gawrilla 16. Dr. Amosu Frâncu 17. Dr. Stefanu Petroviciu 18. Petru Trutiu'a

Inițial, guvernul de la Budapesta nu a luat nici o măsură împotriva memorandumii pentru a nu periclita reînnoirea Tratatului de asociere a României la Tripla Alianță din 1883. În toată această perioadă are loc o amplă acțiune de solidarizare în străinătate cu românii din Transilvania, poate și din prisma faptului că autorii au tradus documentul în limbile de circulație internațională, făcându-l cunoscut peste hotare. După ce Tratatul secret cu

tuturor revendicărilor din memorandum? „Însemna revenirea la situația de înainte de încheierea dualismului, deci practic redobândirea statutului de mare principat de către Transilvania, condus direct de marele împărat cu titlul de mare principe, cu dietă separată și un guvern separat. Erau necesare avize din cadrul organismelor din capitala Imperiului, dar existau o serie de atribuții destul de largi, era practic un stat. Imperiul era o federație de state, în

fiind integrată în regatul Ungariei. Acest regat a desfășurat o politică de maghiarizare și integrare completă a Transilvaniei într-o structură centralizată de guvernare; au dispărut Dieta Transilvaniei, Tribunalul Transilvaniei și instituțiile specifice autoguvernării transilvănene. Era o diferență între dorințele maghiarilor și dorințele românilor și germanilor, care simțeau că-și pierd identitatea” (T. Sălăgean, Gh. Iacob, *Cronologie*

sentimentul național împotriva dualismului austro-ungar, proiectând problema românească în conștiința europeană. De asemenea, începând din acest moment, relațiile româno-austro-ungare încep să se deterioreze treptat, culminând cu decizia Consiliului de Coroană din 21 iulie 1914 de a rămâne neutră în „Marele Război”, deși România avea tratat de alianță cu Austro-Ungaria. Tudor Alexandrescu

D. A. STURDZA - CEL MAI GENEROS DONATOR

În galeria donatorilor care au îmbogățit Academia și Biblioteca, D. A. Sturdza ocupă un loc de excelență, fiind exemplul absolut de constanță, tenacitate și generozitate. Donațiile lui au început în 1874, cu 18 portrete de domnitori români, gravuri care împreună cu materialele oferite de Al. Odobescu în 1877 constituie nucleul de început al colecției Cabinetului de Stampe. A dăruit alte 320 de gravuri și 25 de hărți în 1878, după ce în 1876 pusese bazele colecției numismatice, oferind 450 de monede și medalii românești. Aproape în fiecare an, până la sfârșitul vieții sale, D. A. Sturdza nu a prețuit să găsească, să cumpere și apoi să doneze Academiei piese de patrimoniu și resurse bibliografice moderne, care să susțină și să impulsioneze cercetarea. Cifrele singure, prezentate în diverse rapoarte și în „Analele Academiei”, sunt și pentru zilele noastre covârșitoare, părând imposibil de egalat. Numai pe o perioadă de cinci ani se înregistrează din partea lui D. A. Sturdza: în 1880, diplome și documente latine și slavone, 145 volume de cărți românești și străine; în 1881, 10 manuscrise din secolele XIV-XVII, 29 cărți românești vechi; în 1882, 104 volume cărți și periodice;

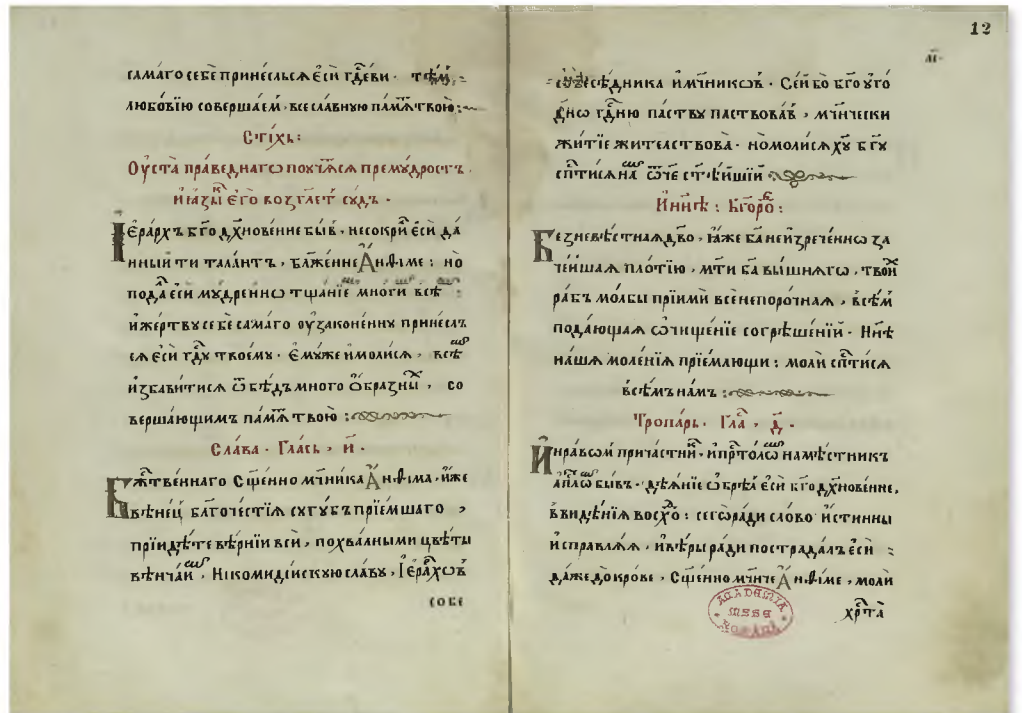
în 1883, alte 132 publicații românești și străine; în 1884, încă 1023 de tipărituri și 56 de manuscrise; în 1885, 877 volume de carte și 117 manuscrise. Între 1886 și 1902, a sporit colecțiile Academiei cu 1250 de volume de cărți și periodice, 90 de manuscrise, 950 de documente istorice, 250 de stampe și fotografii, 25 de hărți, 1700 de monede și medalii, din care 1600 de monede românești donate într-o singură tranșă, în 1891. Donația a fost pentru D. A. Sturdza un gest firesc, izvorât dintr-o profundă conștiință a datoriei față de țară, deviză care i-a condus existența. În 25 februarie 1885 îi scria lui I. Bianu, concis și fără formalități: „Stimatissime, dacă vrei să vii cu o trăsură, poți să iai de la mine din bibliotecă cincizeci și cinci de volume mss. pentru Academie și alte broșuri...” (Fondul de corespondență I. Bianu, S 1 (3)/CMIX). Importanța pieselor oferite este dată nu numai de numărul lor, ci și de valoarea acestora, multe dintre ele fiind repere și pietre de temelie în istoria culturii române. Astfel, dintre sutele de manuscrise românești se remarcă: *Psaltirea Voronețeană* (ms. rom. 693), adusă în 1893, unul dintre monumentele

limbii române, *Codex Sturdzanus*, din secolele XVI- XVII, cel mai vechi miscelaneu de cărți populare (ms. rom. 447), intrat în colecție în 1880, manuscrisul autograf al *Psaltirii în versuri* a lui Dosoftei (ms. rom. 446), donat în 1877, un volum conținând *Viețile sfinților*, din secolul XVII (ms. rom. 339).

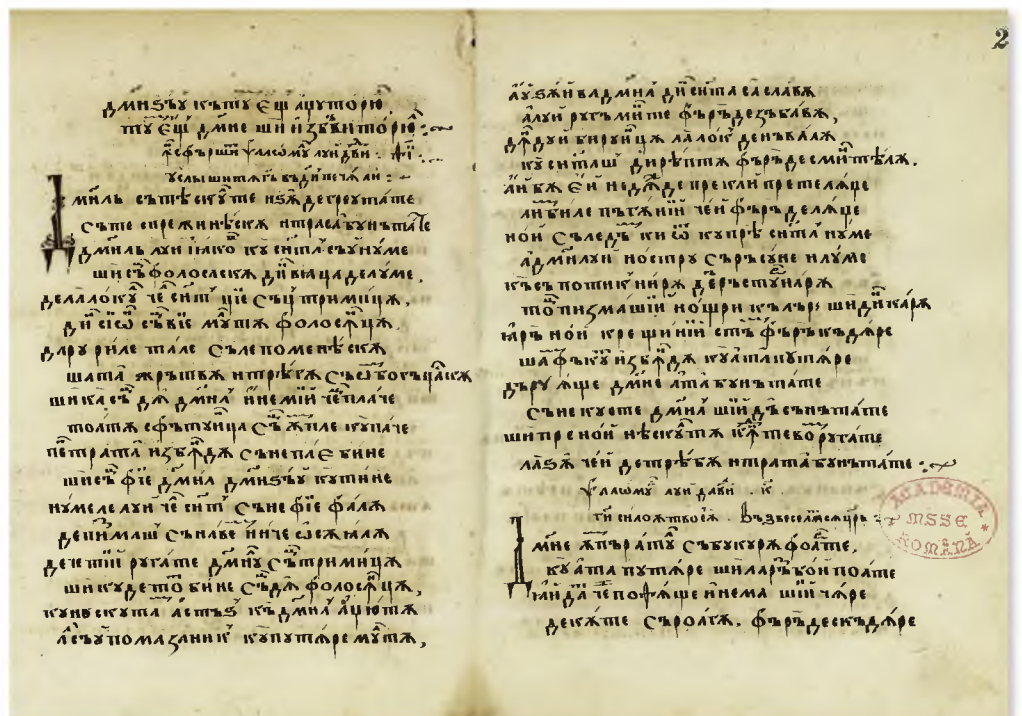
Se adaugă în 1898 manuscrisul conținând romanul *Varlaam și Ioasaf* (ms. rom. 588), din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, în prima traducere românească aparținând lui Udriște Năsturel, un *Molitvenic slavo-român* din secolele XVI-XVII (ms. rom. 275), *Slujba Sf. Antim*, manuscris brâncovenesc din 1710 (ms. rom. 406), numeroase copii de cronici moldovenești (ms. rom. 62, 120, 123, 233, 236, 237, 239, 252, 266, 338, 340, 353, 400, 401, 440) și muntenesti (ms. rom. 436, 439, 441).

Fondul de carte românească veche, cel mai bogat dintre colecțiile naționale, include și el câteva zeci de titluri provenite din donațiile devotatului secretar general al Academiei, valoroase prin raritatea și vechimea lor, prin importanța textelor conținute sau prin mărcile de proprietate pe care le păstrează: *Evanghelia cu învățătură* (CRV 29), tipărită de Coresi în 1580-81, unicul

exemplar al *Învățăturilor preste an* (CRV 43), apărute la Câmpulung în 1642, două lucrări fundamentale ale Mitropolitului Dosoftei, *Viețile sfinților* (CRV 73), imprimată la Iași în 1673 și *Parimile preste an* din 1683 (CRV 79), *Evanghelia de București* din 1682 (CRV 74), *Tomul împăcării*, 1692-94 (CRV 99), tipăritură grecească de Iași, volum care aparține inițial lui Cezar Bolliac, un exemplar al *Octoihului* (CRV 120) de Buzău de la 1700, cu sigiliul inelar și autograful spătarului Mihai Cantacuzino, un *Triod* (CRV 121), din același an și din același centru tipografic al epocii brâncovenești, tipăritură cu autograful lui Șerban Cantacuzino, paharnic. Colecția de documente istorice îi datorează și ea sute de piese dăruite începând din 1877 până în 1902. Printre cele mai consistente donații se situează cea din 1880, constând în documente din epoca lui Alexandru cel Bun până în secolul al XIX-lea, Sturdza „punând astfel temelia colecțiunii diplomatice a Academiei Române”. I-au urmat, în 1881, câteva documente referitoare la Revoluția de la 1821, actele originale ale Comitetului Unirii, scrisorile secrete adresate lui C. Vogoride, actele Comisiei interimare a Moldovei, 9 documente

Romanul „Varlaam și Ioasaf”. B.A.R., Ms. rom. 588

„Psaltirea în versuri” a Mitropolitului Dosoftei. B.A.R., Ms. rom. 446

AL BIBLIOTECII ACADEMIEI ROMÂNE

de la Ieremia Movilă, Vasile Lupu, Mihai Racoviță și Grigore Ghica; în 1884, alte 29 de documente din secolele XVII și XVIII, printre care un zăpis original al lui Grigore Ureche, din 1604; în 1887, 54 de hrisoave; în 1888, 32 de documente; în 1889, 209 documente istorice muntenești; în 1891, 48 de documente și două hrisoave de la Ștefan cel Mare, în 1894, o colecție foarte bogată de 291 documente românești din perioada 1498-1858 și 28 de documente străine, donație întrecută numeric de cea din 1898, când Sturdza a dăruit alte 381 de documente emise de cancelariile românești între 1495 și 1852, iar în 1901, încă 281 de documente. Importante cantitativ, aceste donații au îmbogățit fondurile Academiei cu câteva dintre cele mai vechi și mai prețioase documente ale istoriei naționale, hrisoave în slavonă, pe pergament cu pecetei atârinate, incluse în fondul de pecetei, așa fiind documentele de la Alexandru cel Bun, din 1409 și 1429 (P 1 și 2), de la Ștefan cel Mare din 1459 (P 172), 1493 (P 173) ori 1499 (P 143), de la Petru Rareș, din 1531 (P 98) și 1546 (P 174), de la Iliș Rareș, emis în 1551 (P 175), de la Bogdan Lăpușneanu, 1569 (P 96).

Aceste cifre sunt cu atât mai semnificative cu cât ele sunt analizate în comparație cu valorile totale ale creșterii colecțiilor în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea, la rândul lor cu totul surprinzătoare prin raportare la cotele actuale ale sporirii fondurilor, îndeosebi prin cumpărături și achiziție. Astfel, între 1884 și 1905, în decurs de 20 de ani, din donații și schimb au fost obținute 103 979 de cărți și broșuri, 737 de periodice, 3478 de manuscrise, 29 327 de documente, 48 de pecetei, 2121 stampe, 372 de portrete, 244 hărți, 229 atlase, 2000 de monede și medalii. Prin cumpărături, în aceeași perioadă, colecțiile au sporit cu 8040 de cărți, 661 de volume de periodice, 727 de manuscrise, 15026 de documente, 3 pecetei, 403 stampe, 209 portrete, 286 de hărți, 52 de atlase și 2000 de monede și medalii. Dintre acestea, au fost donate de Sturdza între 1884 și 1902, 3150 de cărți și periodice (peste 3%), 263 de manuscrise (8% din totalul donațiilor), 950 de documente istorice (3,5% din totalul donațiilor), 9 pecetei (peste 18% din totalul donațiilor), 1700 de monede (85%), 250 de stampe și fotografii (12%), 25 de hărți (11%). Raportarea la o perioadă mai scurtă evidențiază cu și mai mare claritate volumul deosebit al donațiilor lui D. A. Sturdza. Între 1905 și 1906, pe durata unui an, creșterea prin donații și schimb este de 1151 cărți, 265 de numere de periodice românești, 623 străine, 357 atlase și hărți, 113 stampe, 66 volume manuscrise, 1052 documente, 6 medalii și 6 pecetei. Prin cumpărături, intră în fonduri 587 de cărți, 31 de numere de periodice

autohtone și 1275 străine, 12 atlase și hărți, 24 de stampe, 98 de manuscrise, 234 de documente, 45 de fotografii și 2 pecetei. Așa cum s-a menționat anterior, Sturdza dona într-un singur an sute de manuscrise, documente și stampe sau mii de tipărituri, monede și medalii. Creșterea neîntreruptă a colecțiilor, indiferent de eforturi și împrejurări, a fost un obiectiv fundamental urmărit încă din primii ani de ctitorii forului academic, vizionari convinși de importanța și necesitatea constituirii unui tezaur cultural național și universal, prin care să fie recuperat și valorificat trecutul, prin care să se realizeze accesul la valorile culturale ale lumii și să se stimuleze cercetarea științifică modernă. Dimitrie A. Sturdza a avut în vedere în permanență sporirea acestei comori, fiind interesat și bucuros pentru fiecare nouă achiziție și donație, oricât de mică, urmărind neîncetat cataloagele, licitațiile, semnarea materialelor valoroase, pe care reușea să le obțină fie cu

fonduri ale statului, fie cu fonduri proprii. În 1881, considera că achiziționarea a numai trei piese numismatice merita să fie anunțată lui Bianu, date fiind raritatea și valoarea lor: „Și monete am mai cumpărat, și am sporit seria cea rară a lui Iliș Vodă cu două bucăți de argint și una de aramă. [...] Șaraga de la Iași însă a dăruit Academiei o colecțiune frumoasă de toate timbrele românești” (Fondul de corespondență I. Bianu, S 1 (1)/CMIX). În 1885, frații Șaraga răspundeau unei rugăminți a lui Sturdza, comunicându-i că „posedăm colecțiunea complectă de timbre românești din care ne lipsește numai 5 bucăți emisiunea I-a care nu se mai pot găsi. Această colecțiune vă putem oferi cu prețul de 70 frs” (idem, Fondul de corespondență D.A. Sturdza, S12 (1)/CMI). Pentru „monedele moldave” estimau că prețul este de 12 franci pentru fiecare monedă, „fără excepțiune afară numai de monezile lui Petru Mușat și a lui

Ștefan Răsvan”, iar pentru călătoriile în Bucovina la fiecare patru - cinci zile, în vederea descoperirii altor piese interesante, anticarii solicitau procurarea „unui bilet gratis classa IIIa permanent Jassy - Suceava”. După aproape douăzeci de ani, în 1903, într-o scrisoare care pare a fi continuarea imediată a celei anterioare, Sturdza îi vorbea din Karlsbad prietenului său cu înfrigurarea colecționarului avizat care descoperise niște piese rarissime: „Monetele românești sânt în mâna lui Șaraga, la Iași, și trebuie să punem mâna pe dânsule. Jumătatea de taler a lui Despot, unicum până acum, trebuie însă examinat din partea falșului ... Între dânsule sânt bani de la Petru Mușat, și aceștia trebuie strânsi oricum să fie” (idem, Fondul de corespondență I. Bianu, S 1 (125)/CMIX 7).

În 1883 apela și la Titu Maiorescu, cerându-i ajutor pentru dl Schrager din Iași: „Aș dori să puteți să-l ajutați, căci merită o încurajare pentru silința ce pune a culege documente și monete românești și a îmbogăți astfel colecțiunile noastre”. Citite acum, într-un timp al devalorizării și al relativizării, al scepticismelor și decepției, aceste mărturisiri și discursuri par a fi numai o retorică desuetă, lipsită de credibilitate.

Faptele și cifrele, prin care se exprimă obiectiv rezultatele acestor întreprinderi, lasă însă în umbră erorile, neîmplinirile, ezitățile. Ele demonstrează convingător că primele decenii din istoria Academiei Române și a Bibliotecii ei au fost influențate profund de activitatea și deciziile lui Dimitrie A. Sturdza.

Luminița Kövari

1429 (6937) sept. 24, Suceava. Hrisov de la Alexandru cel Bun, domnul Moldovei. B.A.R., Pecete 2

1494 (7002), martie 11, Suceava. Ștefan, Voievodul Moldovei. Original în limba slavă pe pergament, pecete atârnată. B.A.R., Pecete 17

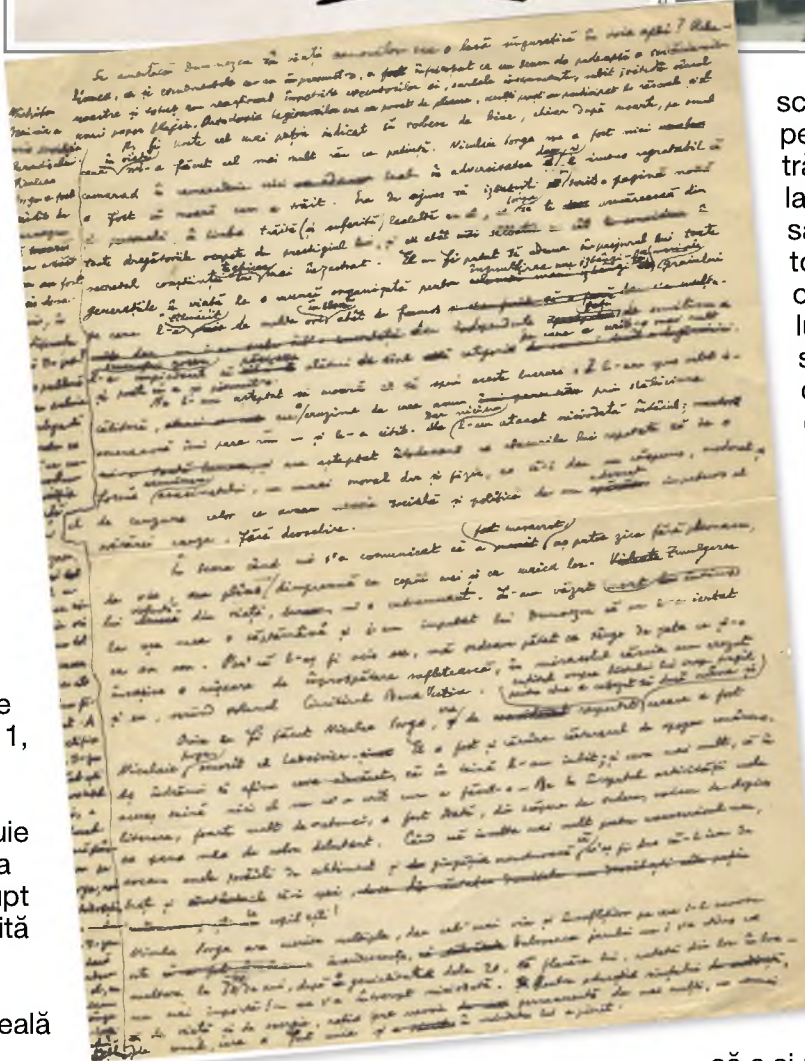
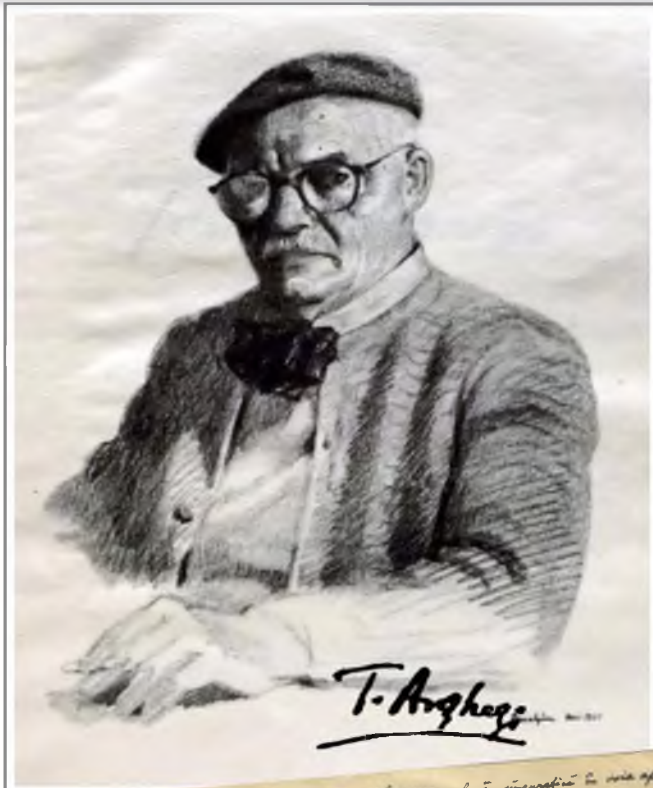
TUDOR ARGHEZI - NICULAE IORGA A FOST UNIC

Presa a constituit mereu o sursă inepuizabilă de informații; acum o jumătate de secol, ea reprezenta, de asemenea, și cea mai rapidă cale de transmitere a informației.

La începutul secolului al XX-lea, Tudor Arghezi a condus o serie de publicații săptămânale („Cuget Românesc”, „Națiunea”, „Bilete de papagal”), iar în 1927 a publicat primul său volum de poezie, sub titlul *Cuvinte Potrivite*. Prima ediție a „Biletelor de papagal” va apărea la 2 februarie 1928, dar, din diferite motive, la 9 august 1929, publicația își încetează apariția. În perioada interbelică, Tudor Arghezi este recunoscut ca un adevărat fenomen, iar în 1935 va apărea în *Manualul de literatură și Limba Română pentru clasa a VIII-a* de gimnaziu, publicat sub îngrijirea lui Al. Rosetti, I. Crețu și Jack Byck. Datorită faptului că în acel manual erau promovați modernii și nu canonul tradițional, adversarii acestuia - în frunte cu Nicolae Iorga - atacă dur prezența în paginile manualului a poetului T. Arghezi, a lui E. Lovinescu și a altor moderniști.

N. Iorga avea să ducă o bătaie cumplită și, cel mai adesea, nemeritată, avea să scrie, începând din 1936, când înființează „Cuget Clar” (Noul „Sămănător”), revistă de direcție literară, artistică și culturală (An 1, 1936-37), și până la moarte „contra sălbăticiunii sufletului românesc”, sperând să contribuie la a „târî la prăbușirea meritată a operei care e atât de proastă supt raportul estetic, pe cât de otrăvită supt cel moral”. Pentru Nicolae Iorga, răul suprem avea, ca întru chipare, „curentul de flecăreală cu vorbe mari, de exhibiții, de monstruozițai, de apeluri la apetiturile bestiale, care, supt o critică lovinesciană de neînțelegere și interesată toleranță, ne-a dat era care merită să fie pecetluită în frunte cu fierul roșu: Arghezi”. La rândul său, Tudor Arghezi, contraatacă, cu nerv și cu talent: Iorga discută problemele literaturii, ale artei, „în scris și grai, ca în gura pieții, precupește”; scrie „fără talent și adeseori fără gramatică simplă și cu o fenomenală absență de măsură”; „calitatea polemicii lui... e derizorie și vulgară”.

Și totuși, atunci când în noiembrie 1940 N. Iorga a fost asasinat, Tudor Arghezi a scris cuvinte emoționante: „Se amestecă Dumnezeu în viața oamenilor sau o lasă singuratică în voia apei? Rebeliunea, ca și evenimentele ce au împresurat-o, a înfricoșat ca un semn de pedeapsă a stricăciunilor noastre și totuși am reacționat împotriva executorilor ei, oarbele instrumente, subit ivite din sânul unui popor blajin.

scris o pagină nouă și personală, în limba trăită (și suferită) laolaltă cu el, ca Iorga să te urmărească din toate dregătoriile ocupate de prestigiul lui, și cu atât mai sălbatec cu cât te considera în secretul conștiinței lui, te ghicea mai înzestrat. El ar fi putut să adune împrejurul lui toate generațiile în viață la o muncă organizată pentru înmulțirea unei izbânzi a graiului pe care l-a tălmăcit de multe ori în slovă atât de frumos. Dar independența față de servilism [...] l-a împiedicat să păstreze alături de sine categoria pe care a urât-o mai mult și poate

că a și pizmuit-o.

Ortodoxia legionarilor era un punct de plecare, mulți proști au participat la răscoală și el, Nichifor Crainic a scris *Nostalgia Paradisului*. Nicolae Iorga a fost osândit de Dumnezeu să moară cum a trăit sau a fost înscris d-sa în indiferența lui Dumnezeu? E o problemă care trebuia dezlegată pentru ca să cunoaștem poziția față de Dumnezeu. Deși el nu face nimic ori face [...] și ceea ce face este bine făcut. A rectifică [...] pe Dumnezeu când ești [...] lui, e absurd. Dacă plângem pe Iorga, noi ortodocșii nu suntem cu Dumnezeu și dacă suntem cu el, nu putem plânge pe Iorga. Aș fi poate cel mai puțin indicat să vorbesc de bine, chiar după moarte, pe omul care în viață mi-a făcut cel mai mult rău cu putință. Nicolae Iorga nu a fost nici un camarad în camaraderie, nici leal în adversitatea d-sale și e imens regretabil că a fost să moară cum a trăit. Era de ajuns să izbutești în

Nu l-am așteptat să moară ca să spui aceste lucruri. I le-am spus sub iscălitură, cu o cruzime de care acum, prin slăbiciune omenească, îmi pare rău - și le-a citit. Dar nici nu l-am atacat niciodată întâiul; am așteptat întotdeauna ca atacurile lui repetate să ia o formă asemănătoare asasinatului, nu numai moral dar și fizic, ca să-i dau un răspuns, moderat și el de cenzura celor ce aveau nevoie socială și politică de un avocat impetuos al oricărei cauze, fără deosebire. În seara când mi s-a comunicat că a fost masacrat aș putea zice fără pleonasm, de viu, am plâns împreună cu copiii mei și cu maica lor. Smulgerea lui violentă din viață, m-a cutremurat. L-am văzut întins mort la ușa mea o săptămână și i-am imputat lui Dumnezeu că nu l-a iertat ca un om. Parcă l-aș fi ucis eu, mă vedeam pătat cu sânge de pata ce și-o însușise o mișcare de împropățare sufletească, în

miracolul căreia am crezut și eu scriind volumul *Cimitirul Buna Vestire*.

Orice ar fi făcut Nicolae Iorga, era de respectat pentru cine a cutezat să ducă mâna și cuțitul asupra bietului trup fragil, ceea ce a fost Nicolae Iorga omorât ca Lavoisier. El a fost și rămâne cărturarul de apogeu românesc. Aș îndrăzni să afirm, că în taină l-am iubit; și ceva mai mult, că în aceeași taină nici el nu m-a urât cum a făcut-o... Ba la începutul activității mele literare, foarte mult de atunci, a fost odată, din scăpare de vedere, extrem de drăguț cu pana mea de sobru debutant. Când mă insulta mai mult pentru manuscrisul meu, aveam unele șovăieli de sentiment și gingășia monstruoasă că m-aș fi dus să-l iau în brațe și să-i spui, ce copil ești!

Nicolae Iorga ar merita are merite multiple, dar cel mai viu și însuflețitor pe care i-l cunosc este incandescența, Vâlvoarea jarului nu i s-a stins ca multora la 30-40 de ani, după o genialitate de la 20, iar flacăra lui, mutată din loc în loc - nu mai importă! - nu s-a întrerupt niciodată. Pentru educația simțului de viață și de energie, nația are nevoie permanentă de mai mulți, nu numai de unul, care a fost unic și în unicitatea lui a pierit”.

Tudor Arghezi
(Text inedit, comunicat de Traian

TEZAUR - Foaie a
Bibliotecii Academiei Române.
Calea Victoriei Nr. 125,
Sector 1, București
COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef:
Petre Mihai Băcanu
Redactori:
Gabriela Dumitrescu,
Lorența Popescu,
Oana Lucia Dimitriu,
Luminița Kövari,
Carmen Albu
Tehnoredactare/Prezentare grafică:
Hașegan Ștefan Dumitru
Gabriela Dumitrescu

Tezaur (București)
ISSN 2784 - 062X ISSN-L 2784 - 062X